

Politiikan representaatio: Juhlakirja Kyösti Pekoselle hänen 60-vuotispäivänään. Toimittaneet Tapani Kaakkuriniemi ja Juri Mykkänen. Valtiotieteellinen yhdistys 2007: Helsinki.

Juhlakirja on aina jonkinmuotoinen *eulogia*, ylistyspuhe kirjan kohteesta. Koska kirjoja saavat useimmiten osakseen monilla saroilla ansioituneet, pitkän uran tehneet etabloituneet tieteen tekijät, asettaa tämä myös omat haasteensa kirjan kokoamiselle. Mikäli yritetään koota koko tieteellinen ura yksiin kansiin, tekijän omien tekstien tai kollegoiden kirjoitusten kautta, kärsii kirja melkoisen väistämättä jonkinasteisesta hajaannuksesta sekä artikkelien tyylin että sisällön tasolla. Hyvän toimitustyön ja fokuksion ansiosta Kyösti Pekosen 60-vuotispäivän kunniaksi koottu kirja onnistuu kuitenkin välttämään lajityypin pahimmat karikat.

Pekosen juhlakirjassa on valittu temaattinen lähestymistapa, jota voi pitää useammallakin tavalla onnistuneena: teema sitoo artikkelit yhteen ja kirja saa myös uutta arvoa oikeastaan ensimmäisenä suomenkielisenä laajempuna katsauksena representaation käsitteellisiin ja käytännöllisiin ulottuvuuksiin. Tarkastelen tässä vain muutamia esimerkkejä kokoelman moninaisista tavoista lähestyä representaation käsitettä ja sen saamia käytännöllisempiä ilmuksia.

Teoksen skaala on laaja ulottuen Spartan ja Ateenan vastakkainasettelusta erilaisina *poliksen* malleina aina nykyiseen gallupdemokratiaan. Kokoelman avavassa Markku Koivusalon esseessä representaation ulottuvuuksia luodaan esteettisen ja rationalisoidun valtion käsitteiden kautta. Tämä erottelu muodostaakin erään artikkelikokoelman perusjännitteistä yhdessä Max Weberin esittämien byrokraatitsoitumisen ja sitä vastustamaan pyrkivien näkemysten kanssa.

Kuten Kari Palonen artikkelissaan esittää, on Weberiltä löydettävissä keskeisellä tavalla jännite poliittisen kutsu- muksen ja asiakeskeisyyden välillä. Poliittisen johtajuuden keskeinen merkitys on vastustaa virkavaltaisuutta, siis epäpoliittista hallinnointia. Tämä ei kuitenkaan tarkoita ceasarismen varauksetonta ihailua tai karisman ensisijaisuutta, vaan pikemminkin kontrollon vaatimusta joka toteutuu parlamentarismen ja parlamentaaristen proseduurien kautta. Parlamentin kautta ja parlamentissa itsessään represento- tuu juuri tämä kamppailu byrokraattista tendenssiä vastaan, tendenssiä eräänlaiseen epäsuoraan representaatioon ja vastuusuhteiden katoamiseen.

Eräissä kokoelman mielenkiintoisimmista artikkeleista Mika Ojakangas esittelee tiiviissä muodossa Carl Schmittin käsityksiä representaatiosta. Schmittin mukaan demokra- tian tasa-arvoperiaate sulkee ulos hierarkkista suhdetta vaati- van representaation; tasa-arvoperiaatetta noudatettaessa edustetun ja edustettavan välinen kuilu katoaa. Valtio ja poliittinen edellyttävät representaatiota ja siten hierarkkisuutta. On ilmeistä, että tämä ei ole kovin kaukana myöskään Weberin politiikka-käsityksistä.

Keskeistä poliittisessa representaatiossa on Schmittin mukaan kyky antaa muoto. Tämä esteettinen kyky oli ominaista katoliselle kirkolle, muttei rationaaliselle teknis-talo-

uudelliselle järjestelmälle. Jälkimmäisen kyvyttömyys antaa muoto, siis representoida poliittisen järjestelmän keskeinen idea, oli Weimarin tasavallan aikaan ensisijainen kriittinen kohde niin Carl Schmittille kuin lukuisille muillekin Weimarin järjestelmän vastustajille.

Selvää on, että myös kansallissosialismi ammensi tästä ”muodottomuuden” kritiikistä. Schmittin ajattelua ei kuitenkaan voi suoraan niputtaa yhteen totalitarismin kanssa, sillä hän ei sulje ulos myöskään demokraattisen identifikaation mallia joka voisi toteutua vastakohta kokoavassa parlamentaarisessa aristokratiassa. Schmitt kuuluttaakin parlamentaarikoilta aitoa representaatiota, joka ei ole sidoksissa mandaattiin vaan edustajan vapaaseen tahtoon ja parlamentin itsenäisyyteen. Schmittille representaatio ei siis näyttäisi olevan enää edustusperiaatteenen nojautuvaa vaan pikem- minkin idean representaatiota ja esikuvallisuutta. Identifi- kaation suunta on alhaalta ylös. Kansallissosialistisessa mallissa representaatiota ei ole, sillä johtajan ja kansan vä- lillä ei ole enää eroa.

Kuten Ojakangaskin esittää, on Schmittin teorioissa pal- jolti kysymys ratkeamattomista paradokseista, jotka askar- rattavat monia edelleen. Esimerkkinä mainittakoon vaikka- pa Philippe Lacoue-Labarthen ja Jean-Luc Nancyen teos *Natsimyytti*, joka peräänkuuluttaa mimeettisyyden väistä- mättömyyttä, mutta myös sen jatkuvaa diagnoosia demo- kratian uhkana, sekä Michel Onfrayn analyysit *mythoksen* ja *logoksen* yhteenkietoutumisesta ja tämän väistämättö- myydestä.

Tähän kytkeytyy mielenkiintoisella tavalla Juri Mykkä- sen kokoelmassa esittämä tulkinta symboleista: symbolit ”heikkoina” merkkeinä eivät välttämättä ole merkityska- saumina mitään vahvoja, ajattelua ohjaavia ja merkityksiä sulkevia tekijöitä, vaan ne voidaan nähdä ”aukkoisuudes- saan” ja epätäsmällisyydessään myös uusia merkitysyhtey- ksiä aktivoivana tekijänä. Jos tätä ajatellaan Schmittin repre- sentaatiomallia vasten, ilmenee että poliittisen representoi- minen nimenomaan symbolien kautta voidaan paremminkin nähdä poliittisen aluetta vahvistavana tekijänä eikä niinkään poliittisen ulossulkevana. Laajemmassa mitassa symbolinen representaatio siis pikemminkin avaa poliittista kenttää, ei sulje sitä.

Representaatio muodon antamisen merkityksessä ja poliittisena nousee esille myös Matti Hyvärisen eritellessä roma- nin luennan poliittisia ulottuvuuksia. Muoto ja eri ker- rontatekniikat punoutuvat yhteen romaanin ilmisissä il- mien kanssa ja osaltaan myös ohjaavat poliittista luenta. Roma- nistaiteen poliittinen luenta edellyttääkin pelkän sisältöana- lyysin ohella myös muotoanalyysia. Sama pätee tietysti myös muiden taidelajien poliittiseen luentaan.

Tuija Parvikko kohdistaa artikkelissaan huomion erä- seen Suomen historian keskeisimmistä kipupisteistä, jatko- sotaan ja siihen liittyneeseen kansalliseen hurmukseen. Tar- kastelemalla Olavi Paavolaisen *Synkin yksinpuhelun* vas- taanottoa sodanjälkeisessä Suomessa, Parvikko tulee samal- la kuvanneeksi suomalaisen historian kirjoituksen vaihtoeh- dottomuutta ja tiettyä determinismii: sotaan lähteminen kuvataan edelleenkin pääsääntöisesti välttämättömyyksen kautta ja tapahtumain kulku selitetään väistämättömäksi

seuraukseksi talvisodasta. Marginaaliin ja sivuhuomautusten tasolle jäävät laajojen kansalaispiirien tunnot sekä esimerkiksi sodanvastustajien organisoitu toiminta. Historia representoidaan toisaalta johtajien taitavana luovimisena vaikeassa tilanteessa, toisaalta ratkaisuja selitetään pakon sanelemina. Tätä vallitsevaa näkemystä horjuttavana ”poliittisena tekona” Paavolaisen kirja on edelleen ajankohtainen esimerkki valitettavan harvinaisesta kriittisestä ajattelusta suomalaisen historiantulkinnan saralla.

Tuija Lattunen esittää esteettistä politiikkakäsitystä käsittelevässä artikkelissaan politiikassa ja politiikan teorioissa hyödynnettyjen taidemetaforien jakautuvan pääsääntöisesti kolmeen tulkinnalliseen kategoriaan: ilmaukset joissa politiikka nähdään muotoilemisena ja muodon antamisena esimerkiksi kuvanveiston tapaan, ilmaukset joissa taide rinnastuu politiikkaan luomisen ja visioinnin kautta, ja esittämistä taiteelle ja politiikalle yhteisenä aspektina korostavat formuloinnit. Kuten Lattunen aiheellisesti huomauttaa, nämä rinnastukset eivät välttämättä tuo mitään uutta politiikan käsitteeseen ja jäävät monesti retoristen ilmausten tasolle. Hän esittääkin taiteen ja politiikan suhteen tarkastelua päinvastaisesta näkökulmasta, ts. politiikan tarkastelua taiteen perspektiivistä, ja ottaa lähtökohdaksi metaforan taiteilijasta poliitikkona.

Lattunen hyödyntää Jacques Rancieren ajatuksiin nojautuen hyvin laajaa esteettisen ja poliittisen määrittelyä. Näkemyksen mukaan esteettisessä politiikassa on kyse jokaisessa olevan moraalisen kyvyn elvyttämisestä. Esteettisen erityinen poliittinen mahdollisuus on sen kyvyssä muuttaa kokemistapoja ja ymmärrystä. Lattusen mukaan esteettisen ja eettisen yhdistävä esteettinen politiikka käyttää esteettisiä keinoja ja esteettisen tunnevoimaa synnyttääkseen (est)eettistä herkkyyttä. Esteettinen siis luo refleksiivisen prosessin toisen asemaan asettuvan sisäisen deliberaation kautta ja perustaa politiikan yksityisedut ylittävään moraaliseen periaatteeseen.

Tavallaan tässä laajassa esteettisen määrittelyssä on siis palattu käsitykseen taiteilijasta etuoikeutettuna visionäärinä, myyttien luoja ja Homeroksen tapaan tai jopa jonkinlaiseen esteettisen valtion käsitteeseen. Esteettinen kytkeytyy Lattusen tulkinnassa laajemmin poliittiseen kaikenkattavana aspektina eikä enää pelkkänä tekniikkana tai poliittisesta irrallisena visiointina. Kuten kokoelman muutkin tekstit osoittavat, eivät mitkään representaation muodot ole autonomisia ja poliittisesta irrallaan, vaan kytkeytyvät poliittisia merkityksiä sisältävään havaintotapojen muutokseen.

Kokoelman päättävässä artikkelissa Elina Kestilä ja Hanna Wass palaavat alati ajankohtaiseen ja käytännölliseen kysymykseen edustuslaitosten edustavuudesta suhteessa kansalaismielipiteeseen. Kuten tarkastelusta käy ilmi, ei joidenkin kansalaisryhmien äänestämättä jättäminen välttämättä selitä tietyissä kysymyksissä vallitsevaa mielipidekultua edustajien ja edustettavien välillä. Kyse näyttäisi olevan pikemminkin tiedollisesta ongelmasta. Kuten kirjoittajat toteavat, ”poliittisilla päätöksentekijöillä täytyy olla mahdollisuus johtaa ilman liiallista tukeutumista oletettuun kansalaismielipiteeseen”. Äänestäjille tulisi kuitenkin tarjota riittävästi vaihtoehtoja, joihin kansalaiset voivat vaaleissa ottaa kantaa.

Vaikkakin kirjasta jää kaipaamaan jonkinlaista poliittisen ja esteettisen representaation historiallista analyysiä, valottaa se kiitettävästi poliittisen representaation eri puolia. Juhlakirjoille tyypillisesti, kuten myös artikkelikokoelmille ylipäätään, kokoelmassa kukkii erilaisten näkökulmien runsaus. Kirjasta jää siten väistämättä käteen enemmän kysymyksiä kuin vastauksia representaation käsitteen luonteesta ja teoreettisesta merkityksestä.

TOMMI KOTONEN